

G'AZNACHILIK FAOLIYATIDA DAVLAT MOLIYAVIY NAZORAT BOSHQARUVINI MUAMMO VA ISTIQBOLLARI

Eshonqulov Azamat Abdiraximovich

TIFT Universiteti "Buxgalteriya hisobi" kafedrasini mudiri v.b.

Iqtisodiyot fanlari falsafa doktori, dotsent

Baxodirova Sayyora Abbos qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi,

magistratura tinglovchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada g'aznachilik faoliyatida davlat moliyaviy nazorat boshqaruvini muammo va istiqbollari davlat moliya tizimining samaradorligini oshirish va muammolarini bartaraf etish uchun davlat g'aznachilik faoliyatidagi nazorat boshqaruvining hozirgi holatini o'rganadi hamda asosiy e'tibor davlat moliyaviy nazorat tizimining samaradorligini ta'minlash, shaffoflikni oshirish va moliyaviy resurslarni boshqarishdagi mavjud muammolarga qaratiladi. Davlat g'aznachilik faoliyatida yuzaga keladigan asosiy muammolar, shu jumladan, nazorat tizimidagi kamchiliklar, moliyaviy resurslarni boshqarishda yuzaga keladigan cheklovlar va shaffoflikning pastligi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, davlat moliyaviy nazorat boshqaruvining istiqbollari, ya'ni, tizimni modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish va xalqaro tajribalarni o'rganish orqali mavjud muammolarni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Davlat g'aznachilik tizimidagi nazorat va boshqaruv mexanizmlarini yanada takomillashtirish va moliyaviy resurslarni samarali boshqarish uchun zarur bo'lgan strategiyalarni belgilaydi va davlat moliyaviy nazoratini kuchaytirish va samaradorligini oshirish uchun qo'llanilishi mumkin bo'lgan amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar. *G'aznachilik faoliyati, davlat moliyaviy nazorat, boshqaruv tizimi, moliyaviy resurslar, tizim muammolari, shaffoflik, samaradorlik.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining milliy g'aznachiligi tizimi Davlat budjetining g'azna ijrosi jarayonida budjet mablag'larini maqsadli va samarali sarflanishini ta'minlash hamda nazoratni kuchaytirish maqsadida tashkil etilgan. Davlat moliyasi, har bir mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va rivojlanishida markaziy ahamiyatga ega bo'lgan muhim sohalardan biridir. Ushbu moliya tizimining samarali boshqaruvi, davlat byudjeti, moliyaviy resurslarni taqsimlash va nazorat qilish kabi vazifalarni o'z ichiga oladi. Davlat g'aznachiligi, davlat moliyaviy resurslarini boshqarish va nazorat qilishning asosiy organi sifatida, bu tizimning markazida turadi.

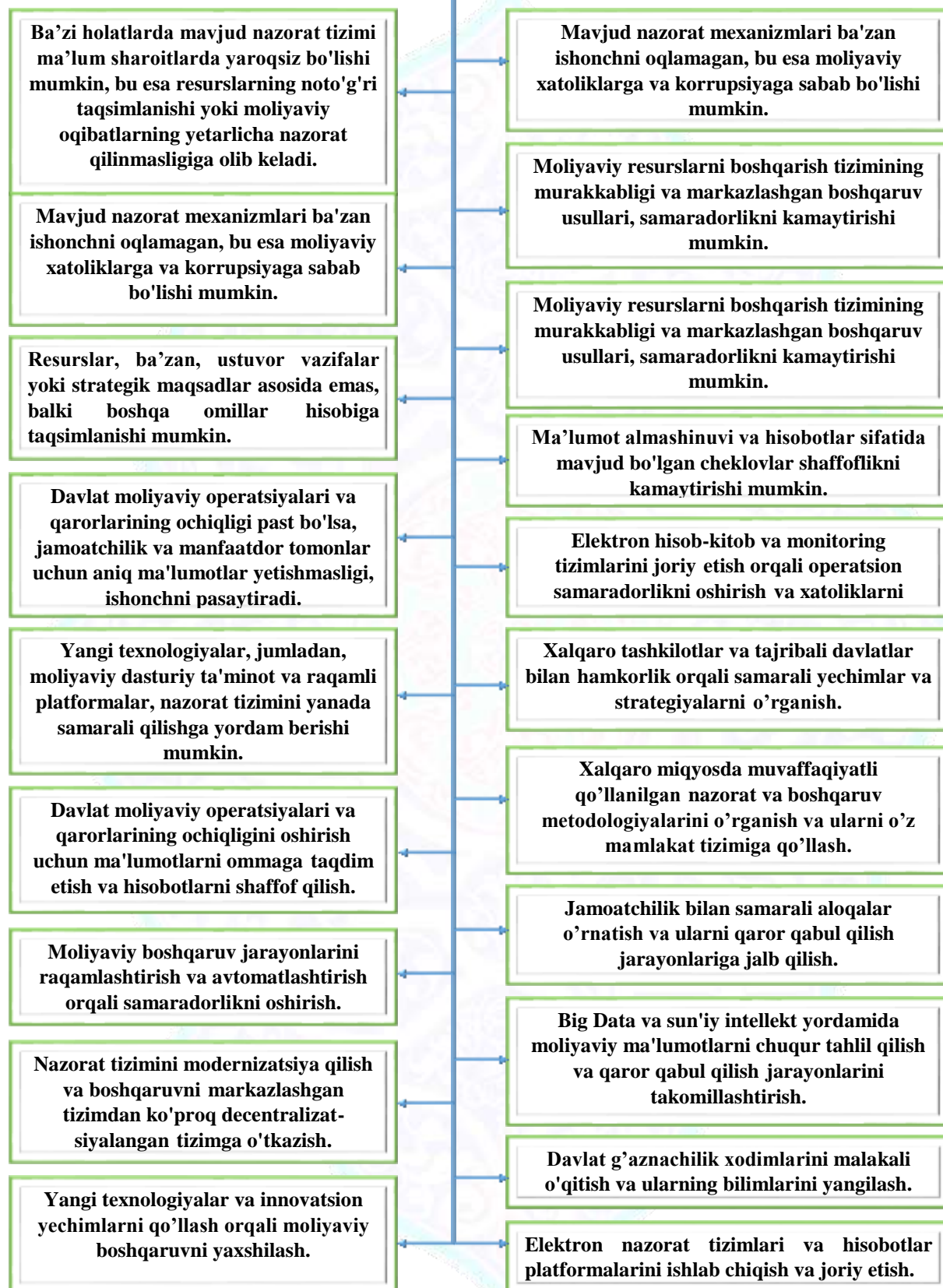
Hozirgi kunda davlat moliyaviy nazoratining samaradorligini ta'minlash va muammolarni hal qilish, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash va davlat resurslarining samarali taqsimlanishini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega. Biroq, ko'plab mamlakatlarda g'aznachilik faoliyatida turli muammolar, shu jumladan, nazorat tizimidagi kamchiliklar, shaffoflikning pastligi va moliyaviy resurslarni boshqarishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar mavjud.

Davlat g'aznachilik faoliyatida yuzaga keladigan muammolar va ularni hal qilish istiqbollari chuqur tahlil qilish hamda davlat moliyaviy nazorat boshqaruvining hozirgi holatini, tizimdagi mavjud kamchiliklarni va ularni bartaraf etish uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlarni ko'rib chiqish lozim. Shuningdek, tizimni yanada samarali va shaffof qilish uchun yangi texnologiyalar va xalqaro tajribalarni o'rganish yo'llari tahlil qilish va davlat moliyaviy nazoratini kuchaytirish va tizimni modernizatsiya qilish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ham ishlab chiqish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi. Adabiyotlarni tahlil qilish, normativ-huquqiy tahlil, empirik tadqiqot, taqqoslash tahlili, analitik modellashtirish, tavsiya va takliflar va boshqalar. Ushbu metodologiya, maqolaning maqsadiga muvofiq, davlat g'aznachilik faoliyatidagi nazorat boshqaruvini chuqur tahlil qilish va samarali yechimlar ishlab chiqish uchun zarur bo'lgan barcha jihatlarni o'rganishga yordam beradi.

Tahlil va natijalar. Davlat g'aznachilik faoliyatida davlat moliyaviy nazorat boshqaruvini muammo va istiqbollari nuqtai nazaridan chuqurroq o'rganishga qaratilgan. Ushbu tahlil quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi.

TAHLILLAR

1-rasm. Davlat g'aznachilik faoliyatida davlat moliyaviy nazorat boshqaruvini muammo va istiqbollari tahlili¹.

Tahlil qismida davlat g'aznachilik faoliyatidagi mavjud muammolarni va ularning yechimlarini to'liq o'rganib chiqish orqali tizimni takomillashtirish uchun zarur bo'lgan strategiyalar va chora-tadbirlarni belgilaydi. Bu, nazorat boshqaruvini yanada samarali qilish va davlat moliyaviy resurslarini to'g'ri boshqarish uchun zarur bo'lgan yechimlarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Tadqiqotning tahlil qismidan kelib chiqqan holda, davlat g'aznachilik faoliyatida davlat moliyaviy nazorat boshqaruvini muammo va istiqbollari nuqtai nazaridan o'rganish natijalarini quyidagi asosiy yo'nalishlarda umumlashtirish mumkin:

❖ Ba'zi tizimlar ishonchlikni oshirish uchun yetarli darajada mustahkamlanmagan bo'lib, natijada korrupsiya va xatoliklar ehtimoli ortgan.

❖ Markazlashgan boshqaruv tizimlari, qaror qabul qilish jarayonini sekinlashtirgan va resurslarni boshqarishda qiyinchiliklarga olib kelgan.

❖ Resurslar ko'pincha ustuvor vazifalarga mos kelmasdan taqsimlangan, bu esa ularning samaradorligini kamaytirgan.

❖ Davlat moliyaviy operatsiyalarida va hisobotlarda ochiqlikning yetishmasligi ko'plab holatlarda jamoatchilik va manfaatdor tomonlarning ishonchini kamaytirgan.

❖ Ma'lumotlarni almashinuvi va hisobotlarning past sifati shaffoflikni pasaytirgan va nazoratni qiyinlashtirgan.

❖ Yangi texnologiyalar, masalan, elektron nazorat tizimlari va avtomatlashtirilgan moliyaviy platformalar, tizim samaradorligini oshirish va qiyinchiliklarni bartaraf etishda muhim rol o'ynashi mumkinligi aniqlangan.

❖ Elektron tizimlar va raqamli platformalarning joriy etilishi orqali operatsiyalar tezlashtirilishi va xatoliklar kamaytirilishi mumkin.

❖ Xalqaro tajribalar va muvaffaqiyatli amaliyotlardan foydalanish orqali davlat moliyaviy nazorat tizimini yanada samarali qilish mumkinligi aniqlangan.

❖ Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish orqali samarali strategiyalar va yechimlarni o'rganish imkoniyati mavjud.

❖ Davlat moliyaviy operatsiyalarining ochiqligini oshirish, ma'lumotlarni keng jamoatchilikka taqdim etish va hisobotlarni shaffof qilish orqali ishonchni oshirish mumkinligi belgilangan.

❖ Jamoatchilik bilan samarali aloqalar o'rnatish va qaror qabul qilish jarayonlariga ularni jalb qilish, shaffoflikni oshiradi.

❖ Moliyaviy boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish va avtomatlashtirish orqali samaradorlikni oshirish va xarajatlarni kamaytirish mumkinligi ko'rsatilgan.

¹ Muallif tomonidan tuzilgan.

❖ Big Data va sun'iy intellektdan foydalanish orqali moliyaviy ma'lumotlarni chuqur tahlil qilish, qaror qabul qilish jarayonlarini takomillashtirish imkoniyatlari mavjudligi aniqlangan.

❖ Davlat moliyaviy nazorat tizimini modernizatsiya qilish va markazlashgan boshqaruvdan ko'proq decentralizatsiyalangan tizimga o'tish zarurati belgilangan.

❖ Davlat g'aznachilik xodimlarini o'qitish va malakalarini yangilash orqali samaradorlikni oshirish.

❖ Yangi texnologiyalar va innovatsion yechimlarni qo'llash orqali moliyaviy boshqaruvni yaxshilash va samaradorlikni oshirish tavsiya etilgan.

❖ Elektron nazorat tizimlari va hisobotlar platformalarini joriy etish, ma'lumotlarning ishonchliligini va samaradorligini oshirish mumkin.

Natijalar davlat g'aznachilik faoliyatidagi mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun zarur bo'lgan strategiyalar va takliflarni ishlab chiqishga yordam beradi. Bu, davlat moliyaviy nazorat boshqaruvini samarali qilish va davlat resurslarini to'g'ri boshqarish uchun asosiy yo'nalishlarni belgilaydi.

XULOSA

Davlat g'aznachilik faoliyatida davlat moliyaviy nazorat boshqaruvini muammo va istiqbollari bo'yicha o'tkazilgan tahlil natijalari, davlat moliya tizimining samaradorligini oshirish va mavjud muammolarni hal qilish muhim.

1. Mavjud nazorat tizimlari ba'zan zamonaviy sharoitlarga mos kelmaydi va ishonchlilikni oshirish uchun yetarlicha mustahkamlanmagan. Bu, moliyaviy oqibatlarning to'g'ri nazorat qilinmasligi hamda markazlashgan boshqaruv tizimlari murakkablik va sekinlik keltirib chiqaradi, shuningdek, resurslarning noto'g'ri taqsimlanishiga olib keladi.

2. Ma'lumotlarning ochiqligi va hisobotlarning sifati past bo'lib, jamoatchilik ishonchining kamayishiga sabab bo'ladi va yangi texnologiyalarni joriy etish, masalan, elektron nazorat tizimlari va avtomatlashtirilgan platformalar, samaradorlikni oshirishga yordam beradi.

3. Xalqaro tajribalar va muvaffaqiyatli amaliyotlardan foydalanish orqali davlat moliyaviy nazorat tizimini yanada samarali qilish mumkin hamda ma'lumotlarning ochiqligini oshirish va jamoatchilik bilan samarali aloqalarni o'rnatish orqali ishonchni kuchaytirish, markazlashgan boshqaruv tizimidan ko'proq decentralizatsiyalangan tizimga o'tish va mavjud nazorat tizimlarini modernizatsiya qilish zarur.

4. Davlat g'aznachilik xodimlarini malakali o'qitish va bilimlarini yangilash orqali samaradorlikni oshirish, yangi texnologiyalar va innovatsion yechimlarni qo'llash orqali moliyaviy boshqaruvni yaxshilash va samaradorlikni oshirish lozim.

Umuman olganda, davlat g'aznachilik faoliyatidagi moliyaviy nazorat boshqaruvining muammolari va istiqbollari bo'yicha olib borilgan tadqiqot, tizimning samaradorligini oshirish va muammolarni hal qilish uchun zarur bo'lgan strategiyalarni

aniqlashda yordam berdi. Yangi texnologiyalarni joriy etish, xalqaro tajribalarni o'rganish, va shaffoflikni oshirish orqali, davlat moliyaviy nazorat tizimi yanada samarali va ishonchli bo'lishi mumkin. Maqolada taqdim etilgan tavsiyalar, davlat g'aznachilik faoliyatini takomillashtirish va davlat resurslarini to'g'ri boshqarishni ta'minlash uchun muhim yo'nalishlarni belgilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. “O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 25-yanvardagi PF-14 son Farmoni ijrosini ta‘minlashga doir navbatdagi choralar to‘g‘risida.
2. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi buyrug‘i, 14.12.2021 yildagi 161-son “O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi G‘aznachiligi tizimini isloh qilish va tashkiliy tuzilmasini yanda takomillashtirish to‘g‘risida”.
- A. Tuychiyev, D. Tashmuhamedova. G‘aznachilik: darslik / - Toshkent : Iqtisodmoliya, 2019.
3. Sholdarov Dilshod Azimiddinovich, Inoyatov Mardonbek Mo‘min o‘g‘li. G‘aznachilik faoliyatida amalga oshirilayotgan yangi islohotlar. Scientific Journal of “International Finance & Accounting” Issue 2, April 2023. ISSN: 2181-1016.
4. Pulatov D.H., Nurmuxamedova B.I. “G‘aznachilik”. Darslik. Toshkent. 2014.- B.38-42.
5. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Treasury-System-Design-A-Value-Chain-Approach-18410>
6. Ivanovich, K. K. Public Debt And Its Place In The Macroeconomic Policy Of The Republic Of Uzbekistan. EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR), 15, 157.
7. Khasiani K., Koshima Y., Mfombouot A., & Singh A. (2020). Budget execution controls to mitigate corruption risk in pandemic spending. Fiscal Affairs, 1-9.
8. Kurpayanidi, K. I. (2020). On the problem of macroeconomic analysis and forecasting of the economy. ISJ Theoretical&Applied Science,03(83),1-6. Doi:<https://dx.doi.org/10.15863/TAS.2020.03.83.1>
9. Vaxobov.A.V, Malikov T.S. Moliya –T. : “Noshir” 2011-y
- 10.G.A.Qosimova G‘aznachilik faoliyatini tashkil etish. O‘quv qo‘llanma. Toshkent “IQTISOD-MOLIYA” 2005-y.